

НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНОГО ГОВОРІННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

УДК 371. 315: 811. 111

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ

Корнєєва І. О.

connector0014@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4617-6741>

Київський національний університет технологій та дизайну

Дата надходження 09.03.2020. Рекомендовано до друку 11.05.2020.

Анотація. У статті розглянуто особливості формування у майбутніх дизайнерів професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні. Запропоновано визначення “монологу-презентації” як цільового функціонального типу монологу майбутніх дизайнерів. Проведено лінгвістичний аналіз дискурсу монологу-презентації. Досліджено його мовні особливості. Конкретизовано типові ситуації іншомовного професійного говоріння дизайнерів й види монологу-презентації (доповідь і реклама). Розроблено систему вправ для навчання монологу-презентації-довіді і монологу-презентації-реклами. Створено модель дотичного навчання. Визначено контекст професійно орієнтованого навчання майбутніх дизайнерів монологічного мовлення – особистісно-діяльнісний підхід. Описано методичний експеримент й укладено методичні рекомендації щодо навчання майбутніх дизайнерів професійно орієнтованого англомовного монологу-презентації.

Ключові слова: професійно орієнтоване навчання, англомовна компетентність у монологічному мовленні, монолог-презентація, система вправ, майбутні дизайнери, нелінгвістичні заклади вищої освіти.

Корнєєва И. А. Киевский национальный университет технологий и дизайна.

Формирование профессионально ориентированной англоязычной компетентности в монологическом высказывании будущих дизайнеров.

Аннотация. В статье рассмотрены предпосылки формирования у будущих дизайнеров профессионально ориентированной англоязычной компетентности в монологической речи. Предложено определение понятия “монолог-презентация” как целевого функционального типа монолога будущих дизайнеров. Проведен лингвистический анализ дискурса монолога-презентации. Исследованы его языковые особенности. Конкретизированы типичные ситуации иноязычного профессионального говорения дизайнеров и виды монологов-презентаций (доклада и рекламы). Разработана система упражнений для обучения монологу-презентации-докладу и монологу-презентации-рекламе. Создана модель такого обучения. Определен контекст профессионально ориентированного обучения будущих дизайнеров монологической речи – личностно-деятельностный подход. Описан методический эксперимент и даны методические рекомендации по обучению будущих дизайнеров профессионально ориентированному англоязычному монологу-презентации.

Ключевые слова: профессионально ориентированное обучение, англоязычная компетентность в монологической речи, монолог-презентация, система упражнений, будущие дизайнеры, нелингвистические вузы.

Kornyejeva I. The Kyiv National University of Technologies and Design

Formation of the professionally oriented English language competence in monologue utterance of future designers

Abstract. Introduction. The article deals with the problem of formation of the professional oriented English language competence in monologue utterance (monologue-presentation) of future designers. In this article the peculiarities of the professional oriented English language competence formation of future designers are defined, which are founded the base of the corresponding methodology. The system of exercises for teaching

the monologue-presentation-report, monologue-presentation-advertising and the model of the educational process organization is given. **Purpose.** The article purpose is to research the professional oriented English language competence in monologue utterance (monologue-presentation) methodic of future designers and to analyze and interpret its results. **Methods.** To validate methodic effectiveness we have studied and analyzed a number of scientific works, researched pre- and post- testing, analyzed of experimental training, used mathematical statistics methods. **Results.** The typical situations of the foreign language professional communication of the designers are specified (monologue-presentation-report, monologue-presentation-advertising). Linguistic analysis of a “monologue-presentation” discourse was conducted. The context of the professional oriented teaching the monologue utterance to future designers – the personal-activity approach is defined. The author's system of exercises for teaching professional oriented monologue-presentation-report, monologue-presentation-advertising is offered. The tasks of each stage of the monologue-presentation, the group of exercises, their types and examples are outlined. The model of the process organization of the professional oriented English language competence formation during teaching the monologue-presentation is theoretically substantiated and practically developed. **Conclusion.** The carried out experiment with the purpose of checking the effectiveness of the above mentioned methodology is described and the feasibility of its introduction into the educational process has been proved. The experiment results are interpreted and submitted their statistical processing. In order to effectively implement the proposed author's methodology in the educational process, the methodical recommendations for organizing the learning process of the professional oriented English language monologue-presentation of future designers has been made.

Key words: professional-oriented training, the English language competence in monologue utterance, monologue-presentation, the system of exercises, future designers, non-linguistic higher educational institutions.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку вимог роботодавців до випускників нелінгвістичних закладів вищої освіти (ЗВО) України характеризуються одночасними розширенням професійної компетентності за обраною спеціальністю та поглибленням іншомовної компетентності в обраній професійній діяльності для забезпечення конкурентоспроможності на світовому ринку праці.

Аналіз останніх досліджень. Наразі навчання іноземних мов (ІМ) у вітчизняних нелінгвістичних ЗВО зорієнтоване на професійні цілі – LSP (Language for Special / Specific Purposes), досліджувані вітчизняними вченими-методистами О. Б. Тарнопольским (1992), Н. О. Микитенко (2010), О. П. Биконею (2018), З. М. Корневою (2018) й ін. Їхні дослідження відкривають шлях до професійно орієнтованого навчання ІМ фахівців різних спеціальностей, зокрема іншомовного монологічного мовлення (ММ): англомовного монологу-переконання (Я. О. Дьячкова, 2015), франкомовного монологу-аргументації (Л. В. Бондар, 2012), англомовного монологу-бізнес-презентації (Ю. С. Авсюкевич, 2009), німецькомовного монологу-презентації (Н. Л. Драб, 2005). Дослідження цих науковців безперечно збагачують методику навчання ділового професійного ММ, зокрема сприяють розвитку вмінь інформування співрозмовників і переконання їх у необхідності підтримки ідей, викладених у презентаційних промовах.

Навчання студентів нелінгвістичних ЗВО англомовної презентації було в центрі уваги вітчизняних методистів: майбутніх інженерів навчала О. В. Попель (2015), майбутніх економістів – Н. К. Лямзіна (2015), майбутніх правознавців – Я. О. Дьячкова (2015). Проте питання формування у майбутніх дизайнерів професійно орієнтованої англомовної компетентності у ММ (монолог-презентація) не було теоретично обґрунтованим і практично розробленим.

Мета статті передбачає опис авторської методики формування у майбутніх дизайнерів професійно орієнтованої англомовної компетентності в ММ.

Виклад основного матеріалу. Унаслідок аналізу чинних документів (Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, програми з англійської мови (АМ) професійного спрямування, робочих програм з АМ професійного спрямування низки ЗВО України) та навчальних посібників і підручників АМ для дизайнерів сучасний стан формування у майбутніх дизайнерів професійно орієнтованої англомовної компетентності у ММ визначено як незадовільний з огляду на низку об'єктивних і суб'єктивних чинників: нестача аудиторних годин навчальної дисципліни

“Англійська мова професійного спрямування”; відсутність сучасних навчально-методичних комплексів з ІМ, підручників, навчальних посібників фахового спрямування і брак фахових двомовних словників, зокрема для самостійної роботи студентів; нестача в базових підручниках АМ для дизайнерів вправ для створення англомовних монологів-презентацій; різний рівень володіння ІМ студентами-дизайнерами однієї академічної групи; труднощі студентів в аргументованому, зв'язному, логічному викладанні думок у ММ фахової спрямованості; недостатні спрямованість і вмотивованість студентів на продукування професійно орієнтованого монологу-презентації.

Грунтуючись на низці досліджень учених-методистів, ми витлумачуємо монолог-презентацію майбутніх дизайнерів як *чітко підготовлену предметну промову фахівця, націлену на надання фахової інформації, переконання, підсилення партнерської прихильності й умотивування слухача / аудиторії на сумісну дію (підпис контрактів; підготовка шоу, виставок, ярмарків; ведення гнучкої бізнес політики; промоутерство сервісу / продукту на світовий ринок) з додаванням безумовного доказу невербальними засобами й за допомогою Інтернет-технологій.*

Монологу-презентації дизайнерів властиві мовні особливості: ситуативність, мовленнєва клішованість, фразеологічність, еліптичність, стилістична диференційованість, емоційно-зabarвлена лексика, багатозначні слова, конектори понадфразового зв'язку. В реальному дискурсі ці особливості є взаємопов'язаними й додають йому цілеспрямованості, логічності, завершеності, інформативності, оригінальності й неповторності.

Провідними видами монологу-презентації для майбутніх дизайнерів на 3-4-му курсах ЗВО вважаємо монолог-презентацію-доповідь і монолог-презентацію-рекламу.

Услід за О. Б. Бігич (2013), контекстом навчання професійно орієнтованого англійського ММ ми обрали особистісно-діяльнісний підхід, який передбачає 1) розвиток особистості студента як майбутнього дизайнера; 2) розвиток особистості студента як активного суб'єкта навчання з оволодіння професійно орієнтованим англійським ММ. Навчання майбутніх дизайнерів професійно орієнтованого англійського ММ у контексті особистісно-діялісного підходу визначає студента як активного суб'єкта навчання, його (студента) пізнавальних процесів й особистісних характеристик. Пам'ять, увага, фантазія, сприйняття кольору, простору й перспективи, інтуїція, спостережливість, ініціативність, здатність до сприйняття гармонії й естетичного смаку, художньо-графічні й технічні вміння є об'єктами особистісного розвитку майбутнього дизайнера в процесі професійно орієнтованого іншомовного ММ. Діяльнісний складник передбачає як навчальний, так і комунікативний розвиток майбутнього дизайнера – у студента виникає потреба в самостійному виконанні навчальних завдань при мовленнєвій взаємодії з партнером.

Загалом типова програма “English for Special / Specific Purposes” (National Curriculum for Universities) відповідає потребам майбутніх фахівців й очікуванням суспільства. Однак загальні професійні сфери й ситуації майбутніх дизайнерів не знайшли належного відображення в типовій програмі. Навчальні цілі й зміст професійно орієнтованого навчання дизайнерів АМ ще не визначено й сучасним освітньо-кваліфікаційним стандартом (ОКХ і ОПП).

Тому ми уклали перелік тем, підтем і ситуацій для навчання майбутніх дизайнерів професійно орієнтованого англомовного ММ і визначили форми професійної діяльності дизайнера, його професійні й соціальні ролі. Особливу увагу приділили мовному й мовленнєвому матеріалу монологу-презентації майбутніх дизайнерів, а також категоріям, характеристикам і сферам функціонування тексту-зразка монологу-презентації в контексті текстоцентричного підходу з огляду на мету навчання студентів англомовного ММ – створення монологічних висловлювань текстового рівня різних функціонально-смыслових типів.

Складниками змісту навчання студентів-дизайнерів професійно орієнтованого англомовного ММ, які формують комунікативний аспект або мінімум змісту навчання АМ для ділового

спілкування, сфери, теми й ситуації спілкування, комунікативні наміри, професійні й соціальні ролі, мовний і мовленнєвий матеріал, мовленнєві навички й уміння ММ, соціокультурні знання, навички й уміння, навчальні вміння й раціональні прийоми учіння, фахові знання, навички й уміння.

З урахуванням дидактичних і загальнометодичних принципів і спеціальних принципів навчання ділової англійської презентації ми визначили шість етапів навчання майбутніх дизайнерів професійно орієнтованого англійського монологу-презентації й уклали дотичну систему вправ.

Шість етапів навчання англійського монологу-презентації передбачають 1) здобуття студентами декларативних знань про монологу-презентацію; 2) здобуття студентами процедурних знань про алгоритм укладання монологу-презентації, опрацювання текстів-зразків презентацій, логіко-структурний аналіз складників монологу-презентації; 3) укладання тексту монологу-презентації з опертям на його функціональні схеми; 4) самостійне укладання презентації за зразком; 5) самостійне укладання монологу-презентації без зразка та його оприлюднення; 6) взаємооцінювання й обговорення монологу-презентації студентами, його оцінювання викладачем.

Завдання 1-го і 2-го етапів передбачають поглиблення знань лексичного, граматичного й фонетичного матеріалу, знань засобів понадфразового зв'язку, знань логіко-структурної композиції текстів; удосконалення фонетичних, лексичних і граматичних навичок; ознайомлення студентів із проблемою, з функціональними схемами монологу-презентації, мовленнєвими зразками, правилами й інструкціями щодо продукування монологу-презентації; розвиток умінь висловлюватись на рівні понадфразової єдності; оволодіння аналітичними й творчими навичками (робота з джерелами, аналіз і добирання інформації).

Система вправ, реалізованих на цих етапах, уміщує вправи для вдосконалення мовленнєвих навичок говоріння і вправи для розвитку вмінь професійно орієнтованого ММ. Це такі групи вправ: Г1.1 – для вдосконалення навичок правильного вживання фонетичних явищ і найуживаніших інтонаційних моделей; Г1.2 – для формування навичок уживання мовленнєвих формул, найуживаніших лексичних одиниць, необхідних для подальшої презентації; Г1.3 – для вдосконалення навичок уживання найуживаніших граматичних структур, притаманних монологу-презентації; Г2.1 – для формування навичок логічної побудови змісту монологу-презентації; Г2.2 – для формування навичок розуміння й уживання засобів понадфразового зв'язку; Г3.1 – для розвитку вмінь висловити свою думку щодо почутого / прочитаного / побаченого; виділити факти / аргументи / приклади згідно з проблемою; вмінь оформлювати висловлювання відповідно до логіко-структурної композиції тексту монологу-презентації.

Завданнями 3-го і 4-го етапів є застосувати знання й лексико-граматичні навички, навички структурування презентації й монологу, навички логічного, структурованого, зв'язного мовлення; навички аргументації, переконання, спонукання й умотивування слухачької аудиторії; розвивати вміння узагальнювати інформацію, вміщену в тексті-зразку, формулювати висновки; розвивати вміння об'єднувати фрази в понадфразову єдність; формувати вміння створювати професійно орієнтовані монологи-презентації.

Це такі групи вправ: Г3.1 – для розвитку вмінь об'єднувати фрази в понадфразову єдність, експлікувати конектори понадфразового зв'язку, усвідомлювати й аналізувати вживання маркерів цих зв'язків; Г3.2 – для розвитку вмінь створювати мінімонологи, розтлумачити, запевнити колег / партнерів / клієнтів; порадити, спонукати до дій, вмотивувати до рішень, вільно добираючи при цьому комунікативні засоби, властиві англійській культурі; Г3.3 – для розвитку вмінь створювати професійно орієнтований монологу-презентацію; Г4.1 – для вдосконалення вмінь презентувати монолог.

Завдання 5-го й 6-го етапів передбачають удосконалення навичок і вмінь професійно орієнтованого монологу-презентації; презентувати результати укладання монологу-презентації;

обговорювати й оцінювати результати в групі. Це такі групи вправ: Г5.1 – для розвитку вмінь презентувати результати дослідження; вмінь реалізувати професійно орієнтоване ММ, вільно добираючи при цьому комунікативні засоби, властиві англомовній культурі; Г6.1 – для розвитку вмінь підбивати підсумки спільної діяльності, визначаючи позитивні й негативні сторони її отриманих результатів.

Критеріями оцінювання монологу-презентації слугували: 1) відповідність висловлювання комунікативній ситуації спілкування, його цілеспрямованість й адресованість; 2) зв'язність і логічність висловлювання; 3) мовна й мовленнєва коректність висловлювання; 4) відповідність висловлювання обраному типу монологу; 5) обсяг висловлювання.

Створену систему вправ реалізовано в їхніх комплексах, інтегрованих у модель навчання монологу-презентації майбутніх дизайнерів, яка при загальній кількості (51-54) аудиторних годин охоплює 1 Модуль (2 змістових модуля) й розрахована на 12 тижнів, на які припадає по 2 тижневі години на навчання монологу-презентації в межах кожної теми (тема = 6 / 8 годин).

Ефективність розробленої методики була перевірена в ході методичного експерименту. При цьому експерименту передувало опитування 30-ти викладачів кафедри іноземних мов КНУТД і 26-ти студентів-дизайнерів 3-го курсу КНУТД, яке засвідчило вагомість навчання студентів укладання іншомовного монологу-презентації й доцільність упровадження розробленої методики в освітній процес.

Експеримент передбачав перевірку загальної ефективності методики формування у майбутніх дизайнерів професійно орієнтованого англомовного монологу-презентації й порівняння результативності навчання за двома її варіантами: варіант А – навчання монологу-презентації (“зверху – вниз”) починається з вправ для розвитку вмінь аналізувати й структурувати текст-зразок монологу-презентації, мінімонологу, понадфразової єдності; продукування логіко-зв'язного тексту монологу-презентації; варіант Б – навчання монологу-презентації (“знизу – вверху”) починається з вправ для укладання понадфразової єдності, мінімонологів, тексту монологу-презентації. Відповідно варійованою величиною експерименту була послідовність виконання студентами вправ для навчання професійно орієнтованого англомовного монологу-презентації.

Експеримент проводився у два кроки: 1) навчання англомовного монологу-презентації-повіді (вересень-грудень 2017 р.); 2) навчання англомовного монологу-презентації-реклами (лютий-червень 2018 р.), кожний з яких здійснювався в п'ять етапів. Проведений експеримент був відкритим, природним, варіантним горизонтально-вертикальним. Учасниками експерименту були 26 студентів-дизайнерів КНУТД, організованих у дві експериментальні групи: ЕГ-1 й ЕГ-2.

Низькі результати передекспериментального зрізу підтвердили актуальність дослідження і доцільність проведення спеціального навчання для продукування студентами монологу-презентації-повіді й монологу-презентації-реклами. Середній коефіцієнт навченості за В.П. Беспальком при створенні студентами монологів-презентацій-повідей склав в ЕГ-1 – 0,38; в ЕГ-2 – 0,42; монологів-презентацій-реклами – в ЕГ-1 – 0,48; в ЕГ-2 – 0,52.

За результатами післяекспериментального зрізу всі показники за критерієм оцінювання В. П. Беспалька є достатніми: коефіцієнт навченості у продукуванні монологу-презентації-повіді склав в ЕГ-1 – 0,70; в ЕГ-2 – 0,72; у продукуванні монологу-презентації-реклами – в ЕГ-1 – 0,78; в ЕГ-2 – 0,82. Ці результати доводять, що запропонована авторська методика є ефективною. Середній показник приросту мовленнєвих навичок і вмінь створювати монолог-презентацію-повідь і монолог-презентацію-рекламу склав 0,30, що підтверджує, що обидва варіанти методики формування у майбутніх дизайнерів професійно орієнтованого англомовного монологу-презентації є ефективними.

Достовірність отриманих результатів була перевірена шляхом математичного аналізу, за допомогою критерію Фішера. Результат потрапив у зону значущості, що свідчить,

що ефективність методики навчання майбутніх дизайнерів монологу-презентації є вищою. Перевірена ефективність авторської методики навчання визначила достовірність експерименту. Отже, запропонована методика навчання сприяє підвищенню рівня сформованості вмінь студентів продукувати монолог-презентацію англійською мовою.

Задля ефективного впровадження цієї методики в освітній процес укладено методичні рекомендації щодо організації навчання англомовного монологу-презентації майбутніх дизайнерів.

Висновки й перспективи подальших розвідок. Унаслідок теоретичного, практичного й експериментального дослідження проблеми формування у майбутніх дизайнерів професійно орієнтованої англомовної компетентності у ММ ми запропонували авторську методику навчання студентів англомовного монологу-презентації (доповіді й реклами). Згідно з шістьма етапами навчання розроблено систему вправ, націлених на вмотивування студентів до пізнавальної діяльності, аналітичного пошуку, аналізу логіко-структурної схеми висловлювання, автоматизації вживання конекторів, консолідації здобутих знань у продукуванні монологу-презентації. Водночас теоретичні й практичні результати дослідження можуть бути використані в навчанні студентів інших спеціальностей й інших ІМ.

ЛІТЕРАТУРА

- Бігич, О. Б., Бондар, Л. В., & Волошинова, М. М., Максименко, Л. О., Огуй, О. М., Окопна, Я. В., & Сімкова, І. О. (2013). *Теорія і практика формування іншомовної професійно орієнтованої компетентності в говорінні у студентів нелінгвістичних спеціальностей*. Київ: Видавничий центр КНЛУ.
- Бігич, О. Б., Бориско, Н. Ф., Борецька, Г. Е., Гапонова, С. В., Майер, Н. В., Ніколаєва, С. Ю., & Шукліна, С. І. (2013). *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика*. Київ: Ленвіт.
- Корнєєва, І. О. (2019). *Формування професійно орієнтованої англомовної компетентності у монологічному мовленні майбутніх дизайнерів* (Кандидатська дисертація). Київський національний лінгвістичний університет, Київ, Україна.

REFERENCES

- Bihych, O. B., Bondar, L. V., & Voloshynova, M. M., Maksymenko, L. O., Ohuj, O. M., Okopna, Ya. V., & Simkova, I. O. (2013). *Teoriia i praktyka formuvannia inshomovnoi profesijno oriientovanoi kompetentnosti v hovorinni u studentiv nelinhvistychnykh spetsial'nostej*. Kyiv: Vydavnychij tsentr KNLU.
- Bihych, O. B., Borysko, N. F., Borets'ka, H. E., Haponova, S. V., Majier, N. V., Nikolaieva, S. Yu., & Shuklina, S. I. (2013). *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kul'tur: teoriia i praktyka*. Kyiv: Lenvit.
- Kornieieva, I. O. (2019). *Formuvannia profesijno oriientovanoi anhlomovnoi kompetentnosti u monolohichnomu movlenni majbutnikh dyzajneriv* (Kandydats'ka dysertatsiia). Kyiv's'kyj natsional'nyj lnhvistychnyj universytet, Kyiv, Ukraina.